

existence of a certain organized, systematic educational activity which is carried out behind the territory of a formal education system for a guarantee to the chosen (certain) types of training of separate subgroups of the population, both adults, and children.

The terms «formal», «non-formal» and «informal» serve the systematization and description of the multifaceted learning processes that may occur consciously or by chance in various contexts and be organized in very different ways; their use however is still not uniform. The terms have been discussed extensively, including in the feasibility study prepared as part of the «Lifelong learning passport with certification of informal learning».

For the Commission of the European Communities on the other hand formal and non-formal learning are unequivocally intentional, informal learning is “not necessarily” so. Informal learning thus takes place in all life contexts; it may be intentional and directed but also, as in most cases, be done quite incidentally. It does not usually lead to any certification. Non-formal learning processes on the other hand under the EU’s definition take place outside the main systems of general and vocational education and may, but do not have to, lead to formal certificates.

The definition used by the OECD in the guidelines for this activity defines different boundaries:

Formal learning refers to learning through a programme of instruction in an educational institution, adult training center or in the workplace, which is generally recognized in a qualification or a certificate.

Non-formal learning refers to learning through a programme but is not usually evaluated and does not lead to a certification.

Informal learning refers to learning resulting from daily work-related, family or leisure activities.

The main criterion that differentiates formal learning from the other two forms of learning for the OECD is the qualification and certification of learning. This means that CET resulting in a recognized certificate counts as formal learning. Non-formal learning also takes place in organized contexts but is generally not a subject to evaluation or certification – and hence does not lead to an entitlement. The OECD’s definition of informal learning primarily targets unintentional learning processes on the job, in the family or during leisure time.

Key words: *formal education, non-formal education, informal education, adult, German-speaking countries, development.*

УДК: 374.013.83

Н. О. Терьохіна

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ: АМЕРИКАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

У статті розкриваються теоретичні й методичні засади неформальної освіти дорослих у США, досліджується еволюція освіти дорослих в американській педагогічній літературі; виявляються провідні чинники розвитку освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки, розкривається її значення на сучасному етапі розвитку суспільства. Доведено, що освіта дорослих є найдавнішим видом освіти у Сполучених Штатах. Вона має тривалу історію та цілу низку особливостей, яка містить широкі потенційні можливості для неперервної освіти.

Ключові слова: *неперервна освіта, дорослий, освіта дорослих, неформальна освіта дорослих, американський контекст.*

Постановка проблеми. Вітчизняна педагогічна наука перебуває в процесі подальшого пошуку шляхів модернізації системи освіти дорослих і створення умов для формування гармонійної, творчої та соціально активної особистості, що вміє самостійно організовувати своє навчання протягом усього життя. У зв'язку з цим зростає інтерес до аналізу зарубіжного досвіду провідних систем світу в галузі освіти дорослих, зокрема, Сполучених Штатів Америки.

Освіта дорослих США – складне й багатогранне явище. Вона має тривалу історію та цілу низку особливостей. Тому, на нашу думку, важливо здійснити аналіз еволюції концепції розвитку освіти дорослих в американській педагогічній літературі. Зазначимо, що, на переконання блискучого практика та видатного теоретика освіти дорослих М. Ноулза, знання й розуміння історії дає змогу глибше усвідомити роль освіти дорослих у формуванні національної культури, допомагає сформувати своє особисте бачення незреалізованого потенціалу освіти дорослих та стимулює до «подвоєння зусиль» для його реалізації [3, С. ix–x].

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемам історії розвитку освіти дорослих у США присвячені дослідження американських учених: С. Брукфілд (S. Brookfield), П. Кін (P. Keane), Л. Кремін (L. Cremin), Г. Стаблфілд (H. Stubblefield), Р. Каффарелла (R. Caffarella), Д. Кідд (J. Kidd), М. Купер (M. Cooper), К. Кросс (K. Cross), Е. Ліндеман (E. Lindeman), Г. Лонг (H. Long), Ш. Мерріам (S. Merriam), Г. Міллер (H. Miller), М. Ноулз (M. Knowles), Д. Рейчел (J. Rachal), М. Софер (M. Sopher), Д. Претт (D. Pratt), Д. Хеншке (J. Henschke), Е. Холтон (E. Holton), С. Хоул (C. Houle) та ін. Проблемам освіти дорослих в Україні та зарубіжних країнах присвячені роботи таких науковців, як Д. Антонова, І. Беул, Л. Ведернікова, С. Вершловський, В. Гаргай, В. Давидова, С. Змейов, Т. Зотова, С. Коваленко, Н. Ничкало, О. Митіна, О. Огієнко, К. Онушкіна, І. Фокіна, О. Хахубій та ін. У той же час українськими вченими американський досвід теоретичних і методичних засад неформальної освіти дорослих майже не вивчався, що зумовлює необхідність його вивчення й узагальнення.

Звідси, **метою статті** стає аналіз еволюції концепції освіти дорослих в американській науковій літературі, дослідження теоретичних і методичних засад неформальної освіти дорослих у США.

Виклад основного матеріалу. Аналіз концепції освіти дорослих неможливий без розуміння сутності поняття «освіта дорослих», визначення якого, незважаючи на численні дослідження, й досі є предметом дискусій багатьох учених у всьому світі. Олена Огієнко пояснює цей факт специфікою розвитку освіти дорослих у різних країнах [1]. Отже, у контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне проаналізувати генезу дефініції терміна «освіта дорослих» в американській науковій літературі.

Проаналізовані нами джерела свідчать, що спершу термін «освіта дорослих» увійшов у вжиток в Англії на початку XIX ст. Майже до 1924 року термін «освіта дорослих» не використовувався у Сполучених Штатах Америки. Під цією назвою здійснювалося широке коло видів освітньої діяльності й паралельно використовувалися такі терміни, як «народна освіта» (popular education), «поширення освіти» (educational extension), «домашня освіта» (home education). Організації, які займалися освітою дорослих, були розрізненими і не мали між собою зв'язків. Проте, як свідчать Гарольд Стаблфілд (Harold Stubblefield) і Джон Рейчел (John Rachal), вже до початку 1910-х років перевага надавалася терміну «освіта дорослих», який використовувався для найменування та класифікації програм для дорослих [9].

У 1921 році Національна асоціація освіти (National Education Association) зацікавилася освітою дорослих та було створено Департамент з питань навчання іммігрантів (Department of Immigrant Education) [7]. У 1924 році, після того, як була розширена сфера його діяльності, назву змінили на Департамент освіти дорослих (Department of Adult Education).

У 1924 р. президент Корпорації Карнегі в Нью-Йорку Фредерік Кеппел став ініціатором об'єднання галузі на зразок того, як це було в Європі. На конференції в Чикаго 26 березня 1926 р. була створена Американська асоціація освіти дорослих (American Association for Adult Education (AAAE)), із заснуванням якої освіта дорослих виділилася в окрему галузь освіти [8, 192]. Вона сприяла поширенню терміна «освіта дорослих» для позначення всіх розрізнених видів діяльності, спрямованих на самовдосконалення індивідуумів, покращення спільнот та поширення знань. У результаті таких зусиль прийшло визнання нового рівня освіти, вищого за шкільну освіту, а саме, освіти дорослих людей.

Дослідження проблем освіти дорослих стали вагомим внеском у розвиток знань у цій сфері. У 1928 р. Едвард Торндайк (Edward Thorndike) опублікував доповідь під назвою «Навчання дорослих», в якій він довів, що з віком здатність дорослих до навчання погіршується лише дуже незначною мірою. З 1930–1940-х років посилюється інтерес до методики в галузі освіти дорослих. Лайман Брайсон (Lyman Bryson) у першому посібнику з освіти дорослих, називав освітою дорослих «усі дії з освітньою метою, що здійснюються людьми в повсякденному житті» [2, 3–4]. Едуард Ліндемман (Eduard Lindeman) у своїй основній праці «Значення освіти дорослих» називав освіту дорослих «спільною навчальною діяльністю в неавторитарному, неформальному середовищі, головною метою якої є розкриття досвіду людини». Він писав, що «освіта – це життя, а не лише підготовка до невідомого майбутнього ... Усе життя – це навчання, тому освіта не може мати кінця. [5, 6]. Науковці Шарен Мерріам та Ральф Брокетт визначають терміном «освіта дорослих» «будь-яку організовану освітню діяльність» дорослих [6, 4].

У нашому дослідженні на особливу увагу заслуговує визначення Малколма Шеппарда Ноулза (1913–1997), який був ключовою постаттю у процесі розвитку теорії та практики освіти дорослих у всьому західному світі в минулому столітті. Він вважав, освіта дорослих має три різні значення. «У найширшому сенсі – це процес навчання дорослих, який охоплює практично всі дії дорослих чоловіків та жінок, за допомогою яких вони набувають нових знань, умінь і навичок. У більш технічному значенні освітою дорослих називають систему організованих видів діяльності, що здійснюються великою різноманітністю закладів для здійснення конкретної освітньої мети. Вона охоплює всі організовані заняття, навчальні групи, лекторії, конференції, установи, семінари, заочні курси, у яких беруть участь дорослі американці. Третє значення поєднує всі ці процеси та види діяльності в ідею про рух або галузь соціальної практики» [4, 25].

Аналізуючи тогочасний стан освіти дорослих, слід зазначити, що освіта дорослих виникла переважно як позаінституційна форма освіти й розвивалася протягом чотирьох століть. До основних етапів розвитку освіти дорослих слід віднести: заснування перших коледжів та університетів, встановлення Республіки, реалізацію ідей Т. Джефферсона про загальну громадянську освіту, ухвалення закону Морілла та відкриття ленд-грант університетів, інтенсивну іміграцію, організацію програм заочної освіти та літніх шкіл для дорослих [7]. До найважливіших історичних етапів слід віднести: створення клубу «Джанто» (1727 р.) Бенджаміном Франкліном, заснування перших ліцеїв, бібліотек, Шатоквіанського інституту (1874 р.), ухвалення основних законів, що забезпечували фінансову підтримку освіти дорослих, створення Американської асоціації освіти дорослих, проведення перших літніх сесій Національних навчальних лабораторій (National Training Laboratories) тощо.

Ще однією важливою віхою в історії освіти дорослих стало створення у 1982 році Американської асоціації освіти дорослих та неперервної освіти (American Association for Adult and Continuing Education (AAACE)), яка є зараз основною загальнонаціональною організацією у сфері освіти дорослих США. Її головна мета полягає в розвитку індивідуумів та середовища їхнього існування, а саме, організацій, спільнот, суспільства, нації, а також міжнародної спільноти в цілому. AAACE має такі вісім комісій, що представляють спільні сфери інтересів у галузі освіти дорослих:

1. Комісія з партнерських організацій;
2. Комісія з неформальної освіти;
3. Комісія з безперервного професійного навчання та вищої освіти;
4. Комісія з питань військової освіти і підготовки кадрів;
5. Комісія професорів освіти дорослих;
6. Комісія з управління програмами;
7. Комісія з розвитку трудових ресурсів;
8. Комісія з міжнародної освіти дорослих.

Отже, сучасна освіта дорослих Америки – це багатофункціональна, складна та гнучка система, спрямована на допомогу людині в саморозвитку, задоволенні освітніх потреб, адаптації до змін соціально-економічного середовища. Проведене дослідження показало, що розвиток інституційних форм освіти дорослих, започаткування постійної фінансової підтримки від федерального уряду та ухвалення відповідного законодавства, заснування Американської асоціації освіти дорослих як органу координації всіх видів діяльності в цій сфері на загальнодержавному рівні, а разом з ним і виокремлення освіти дорослих у самостійну галузь, усвідомлення державою та суспільством її важливості дають підстави стверджувати, що система освіти дорослих США в цілому сформувалася в першій половині ХХ ст. Через освіту, як найбільш масовий соціальний інститут, здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян. Освіта дорослих розглядається як механізм досягнення стійкого економічного розвитку, гарантування громадянського прогресу та демократичного устрою суспільного життя; як вияв відповідальності суспільства за формування людського та соціального капіталу, який є ключовим елементом сучасного суспільства знань.

Висновок та перспективи подальших наукових розвідок. На основі проведеного аналізу дослідження еволюції освіти дорослих можна зробити висновок, що освіта дорослих – це найдавніший вид освіти у Сполучених Штатах. Вона має тривалу історію та цілу низку особливостей. У кінці ХІХ – на початку ХХ ст. освіта дорослих у США розглядалася як додаткова освіта, не пов'язана з трудовою діяльністю; як дії, спеціально призначені для навчання людей, чий вік, соціальні ролі характеризують їх як дорослих. З середини ХХ ст. освіта дорослих в американському освітньому просторі пояснюється як багатофункціональна, складна, гнучка та багатофункціональна система, спрямована на допомогу людині в задоволенні освітніх потреб, адаптації до змін соціально-економічного середовища, та на розвиток і вдосконалення американського суспільства в цілому.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. До подальших напрямів її вивчення вважаємо за доцільне віднести теоретичні й методичні засади неформальної освіти дорослих, а також упровадження зарубіжного досвіду щодо розвитку освіти дорослих в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко О. І. Генезис дефініції «освіта дорослих» у зарубіжних дослідженнях / О. І. Огієнко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. наук. пр. Сер. Педагогіка і психологія ; Кримський гуманіт. ун-т. – Ялта, 2008. – Вип. 19, ч. 2. – С. 113–120.
2. Bryson L. Adult education / Lyman Bryson. – New York : American Book Company, 1936. – v, 208 p.
3. Knowles M. S. The adult education movement in the United States / Malcolm Shepherd Knowles. – New York : Holt, Rinehart & Winston, 1962. – xiii, 335 p.

4. Knowles M. S. The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy / Malcolm Shepherd Knowles. – Chicago : Associated Press Follett Publishing Company, 1980. – 400 p.

5. Lindeman E. The meaning of adult education (Reprint ed., 1989) / Eduard Lindeman. – Norman, OK : Oklahoma Research Center for Continuing Professional and Higher Education, 1926. – XLIII, 143 p.

6. Merriam S. B. The profession and practice of adult education: an introduction / S. B. Merriam, R. G. Brockett. – San Francisco : John Wiley & Sons, 2007. – xx, 375 p.

7. Merriam S. B. The profession and practice of adult education / S. B. Merriam, R. G. Brockett. – San Francisco : Jossey-Bass, 1997. – 376 p.

8. Stubblefield H. W. Adult education in the American experience: from the colonial period to the present / H. W. Stubblefield, P. Keane. – San Francisco : Jossey-Bass, 1994. – 397 p.

9. Stubblefield H. On the origins of the term and meanings of «Adult Education» in the United States / Harold Stubblefield, John Rachal // Adult education quarterly. – 1992. – Vol. 42, № 2. – P. 106–116.

РЕЗЮМЕ

Терехина Н. А. Теоретические и методические основы неформального образования взрослых: Американский контекст.

В статье раскрываются теоретические и методические основы неформального образования взрослых в США, исследуется эволюция образования взрослых в американской педагогической литературе; определяются ведущие факторы развития образования взрослых в Соединенных Штатах Америки; раскрывается ее значение на современном этапе развития общества; обосновываются теоретические основы образования взрослых. Доказано, что образование взрослых является древнейшим видом образования в Соединенных Штатах. Оно имеет долгую историю и целый ряд особенностей, имеющих широкие потенциальные возможности для непрерывного образования.

Ключевые слова: непрерывное образование, взрослый, образование взрослых, неформальное образование взрослых, американский контекст.

SUMMARY

Terokhina N. Theoretical and methodological principles of non-formal adult education: American context.

The article deals with the theoretical and methodological principles of non-formal adult education in the USA, it examines the evolution of adult education in the American educational literature; the key factors of adult education in the United States are settled, its importance at the present stage of development of society is revealed; the theoretical principles of adult education are justified. It is proved that adult education is the oldest type of education in the United States. It has a long history and a number of opportunities for lifelong learning.

Adult education has emerged as non-institutional form of education and has been developing for more than four centuries. The main stages in the development of adult education include: establishment of the first colleges and universities, the establishment of the Republic, implementation of the ideas of Thomas Jefferson about general civic education, the adoption of Morrill's Bill and opening land-grant universities, immigration, organization of distance education programs and summer schools for adults. The most important historical stages are: establishment of the club «Junto» (1727) by Benjamin Franklin, organizing of the first schools, libraries, Chautauqua Institute (1874), adoption of the Constitution, which provided financial support for adult education, the creation of the American Association of Adult Education, first summer sessions of the National Training laboratories and others.

Adult education is the oldest type of education in the United States. It has a long history and a number of features. In the late XIX – beginning of the XX century adult education in the United States was considered as additional education, not related to employment; it was an activity specifically organized to teach people whose age and social roles characterize them as adults. Since the middle of the XX century adult education in the American educational environment is characterized as a complex, flexible and multifunctional system, aimed to help people to meet educational needs, to adapt to the changes of socio-economic environment and at the development and improvement of American society.

The study has showed that the development of institutional forms of adult education, launching of permanent financial support from the federal government and the adoption of appropriate legislation, the establishment of American Association of Adult Education as a coordinating body for all activities in this sphere at the national level, and with it the isolation of adult education in independent branch, recognition by the state and society of its importance give the reasons to believe that the US system of adult education in general was formed in the first half of the XX century. Education as the most popular social institution has an impact on the formation of the consciousness of society, regulates the processes of self-development of citizens. Adult education is considered as a mechanism for achieving economic development, ensuring civil progress and democratic public life; an expression of social responsibility for the formation of human and social capital, which is a key element of modern society of knowledge.

Key words: *continuing education, adult, adult education, non-formal adult education, an American context.*

УДК 378(41)

І. В. Холод

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФОРМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Статтю присвячено аналізу форм педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії. Розглянуті форми схарактеризовано з точки зору їх функціонального призначення. Мета статті полягає в тому, щоб зробити дефініційний аналіз поняття «педагогічна підтримка» та з'ясувати форми педагогічної підтримки та їхні реалізації в університетах Великобританії. Методами дослідження є аналіз, узагальнення, порівняння. Практичне значення результатів дослідження полягає в запозиченні досвіду роботи з обдарованою молоддю у Великобританії. Перспектива подальших досліджень вбачається в дослідженні інтернет-менторингу обдарованої молоді, позитивного зарубіжного досвіду підготовки педагогічного персоналу для роботи з обдарованою молоддю.

Ключові слова: *педагогічна підтримка, обдарована молодь, студентська молодь, менторинг, тьюторство, літні школи, університети Великобританії.*

*Народ, який думає вперед на один рік, вирощує хліб,
Народ, який думає вперед на десять років, вирощує сади,
Народ, який думає вперед на сто років, вирощує молоде покоління!*

Постановка проблеми. Сучасний європейський освітній простір демонструє неабияку зацікавленість у виявленні та підтримці обдарованої молоді. Адже обдарована молодь – це майбутня еліта держави, могутній